

Політичний антисептик

Як європейський порядок денний у Вірменії
перетворюється на засіб мобілізації електорату і
перезапуску довіри до влади

Парламент Вірменії в березні схвалив закон «Про початок процесу вступу Республіки Вірменія до Європейського союзу», а незабаром документ підписав президент Ваагн Хачатурян. Незважаючи на стримані коментарі прем'єр-міністра Нікола Пашиняна, який наголошував, що не йдеться про формальну заявку, і закликав громадськість до «спокою», сам факт ухвалення закону став сильним політичним сигналом і викликав жорстку реакцію з боку Росії.

Особливої значущості цей крок набуває на тлі колишньої зовнішньополітичної стратегії Єревана, в рамках якої вірменська влада уникала прямої риторики про вступ до ЄС і до останнього прагнула зберігати баланс. Будучи учасником практично всіх ключових організацій під егідою Росії – від ОДКБ до ЄАЕС, – Єреван все ж таки розвивав відносини із Заходом у тих сферах, де це не викликало гострого роздратування Кремля. Таке лавірування давало змогу поглиблювати співробітництво з ЄС і США в галузі інституційних реформ, демократії та громадянського суспільства – при цьому не створюючи враження геополітичного розвороту.

*Перехід до ініціативного
просування
європейського порядку
денного став відповіддю
влади на назрілу в
суспільстві необхідність
нової
зовнішньополітичної
траєкторії*

Однак після Другої карабаської війни і особливо на тлі ескалацій на кордоні, в умовах пасивності ОДКБ і охолодження вірмено-російських відносин, колишня формула фактично втратила ефективність. Вірменське суспільство дедалі виразніше висловлює запит на визначеність у зовнішній політиці, зокрема в питаннях національної безпеки. У цих умовах перехід до ініціативного просування європейського порядку денного став не спонтанним кроком, а відповіддю влади на назрілу в суспільстві необхідність нової зовнішньополітичної траєкторії.

Євроінтеграційна декларація стає для правлячої еліти не просто зовнішньополітичним актом, а інструментом переформулювання власної ролі в внутрішніх реаліях, що стрімко змінюються.

Суспільні очікування

Упродовж останніх двох років соціологічні дані фіксують у вірменському суспільстві різкий спад позитивних оцінок на адресу Росії та стійке зростання симпатій до Заходу. В опитуванні IRI за вересень 2024 року лише 35 відсотків респондентів назвали відносини з Росією «хорошими», тоді як 80 відсотків позитивно оцінили стосунки з ЄС, а 82 відсотки – зі США.

Трансформація суспільних настроїв зумовлена не тільки зовнішньополітичним курсом Москви, а й посиленням прагнення до суверенітету в процесі ухвалення рішень. У суспільстві повільно, але все ж наростає критичне ставлення до зовнішнього патерналізму – незалежно від його джерела.

*Європейський союз
сприймається
суспільством як
партнер, який не
претендує на контроль
або домінування*

У цьому контексті Європейський союз сприймають як партнера, який не претендує на контроль або домінування, тоді як Росію – як колишню «метрополію», що втратила легітимність в очах значної частини населення. При цьому важливо враховувати, що йдеться не стільки про фактичний стан справ, скільки про суспільне сприйняття, яке формується під впливом безлічі політичних, інформаційних та соціокультурних чинників. У поточних умовах саме це сприйняття багато в чому визначає суспільні та політичні очікування.

Зростання проєвропейських настроїв дає владі шанс сформувати нову точку консенсусу. Згідно з даними того ж опитування IRI, 58 відсотків опитаних заявили, що проголосували б за вступ до ЄС, якби референдум відбувся найближчої неділі. Особливо великою є підтримка серед молоді та мешканців міст – саме тієї частини населення, яка вирізняється більшою активністю та критичним мисленням і дедалі частіше дистанціюється від наявної політичної системи.

Політично це дозволяє Пашиняну і його команді нав'язати порядок денний, на якому практично відсутня конкуренція. Жодна велика

опозиційна сила не має ясної або привабливої євроінтеграційної програми. Таким чином, правляча партія отримує шанс монополізувати цю тему, подаючи себе як єдину силу, здатну реалізувати європейський вектор, і витісняючи опонентів на поле оборони або критики – що електорально набагато менш ефективно.

ЄС як політичний антисептик

Основні претензії вірменського суспільства до влади стосуються не зовнішньої політики, а провалів у сфері соціальної та економічної стабільності. Але реальні важелі впливу на ці сфери в уряді обмежені – особливо на тлі браку ресурсів, міграції та конфліктів на кордонах.

*Правляча партія
отримує шанс подати
себе як єдину силу,
здатну реалізувати
європейський вектор*

Проте влада вже має інструменти, здатні вплинути на поліпшення соціально-економічної ситуації – зокрема, через виконання положень Всеосяжної та розширеної угоди про партнерство (СЕРП) з ЄС. Попри те, що угода охоплює широкий спектр сфер – від удосконалення системи державного управління до захисту прав споживачів і розвитку соціальної політики, – у публічному порядку денному вона практично не обговорюється. Ба більше, в експертному середовищі нерідко підкреслюється, що обсяг реалізованих зобов'язань за СЕРП залишається вкрай обмеженим.

За цих умов увага суспільства зміщується до більш амбітної, але менш конкретної теми – обговорення перспектив вступу Вірменії до ЄС та укладення нового формату партнерства. Згідно із заявами як вірменських, так і європейських чиновників, цей формат має охоплювати реформи у сфері безпеки та питання візової лібералізації. Але деталі залишаються розмитими. Перехід від конкретного – оцінки виконання зобов'язань – до абстрактного – формування «історичної мети» – дає змогу владі змінити акценти: замість діалогу про поточні проблеми та звітність вести розмову про майбутнє та стратегічні горизонти. Це також дає можливість задіяти емоційні ресурси суспільства: на тлі втоми від повсякденних труднощів громадяни дедалі частіше готові абстрагуватися від насущного на користь надихаючого бачення.

Водночас, просуваючи закон, вірменське керівництво прагне зберегти простір для маневру. Влада підкреслює, що це не офіційна

заявка і що вступ можливий тільки через референдум. Така риторика дає змогу «тримати планку» перед Заходом і внутрішньою аудиторією, не загострюючи стосунків із Москвою до точки неповернення, що може вкрай болісно позначитися на Вірменії, з огляду на її високу економічну та енергетичну залежність від Росії.

Влада не може дозволити собі однозначного розриву з Росією

Цей баланс критично важливий ще й тому, що значна частина вірменського бізнесу, торгових ланцюжків і трудової міграції, як і раніше, зав'язана на Росію. Влада не може дозволити собі однозначного розриву. Тому політично й економічно вона діє у два кроки: один – назустріч суспільним очікуванням і ЄС, інший – на утримання контролю над процесом, щоб за необхідності сповільнити темп або змінити траєкторію.

На тлі зниження популярності правлячої партії та особисто її лідера Нікола Пашиняна, чия підтримка варіюється від 16 до 20 відсотків, а також загального розчарування в політичних інститутах (Національні збори, суди, інститут президентства демонструють низький рівень довіри), тема ЄС стає інструментом відновлення легітимності. Це не просто імітація активності, а ставка на цінності, які сприймаються суспільством як позитивні: демократію, прозорість, розвиток.

Для влади вкрай важливо не просто мобілізувати свій традиційний електорат, а й повернути апатичних або розчарованих виборців. Європейський порядок денний, на відміну від ідеологічних розбіжностей щодо Карабаху або Росії, має широку, майже надпартійну привабливість. Це робить його особливо цінним для влади, яка, по суті, прагне не стільки абсолютної перемоги на парламентських виборах 2026 року, скільки того, щоб уникнути поразки.

Аршалуїс Мгдесян

Аршалуїс Мгдесян (Arshaluis Mghdesyan) – журналіст, політичний
оглядач і ведучий онлайн-телебачення CivilNet

